

ВІДГУК
про дисертаційне дослідження
ТВЕРДОХЛІБА СЕРГІЯ СЕРГІЙОВИЧА
«Формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів
хореографії в процесі фахової підготовки», подане на здобуття наукового
ступеня доктора філософії доктора філософії за спеціальністю 011 –
освітні, педагогічні науки

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

Одним з пріоритетів педагогічної науки є актуалізація різних аспектів компетентнісної парадигми, зокрема в підготовці майбутніх учителів мистецької освіти. Саме компетентності стають змістовими орієнтирами у розробці освітньо-професійних програм підготовки майбутніх фахівців, вибору освітніх компонентів та предметних результатів навчання.

Останнім часом затребуваність суспільства в кваліфікованих вчителів хореографії зростає. Це зумовлено комплексністю функцій та педагогічного потенціалу самого хореографічного мистецтва, його здатністю впливати як на естетичну, духовну сферу особистості, так і на розвиток її фізіологічних можливостей, на здоров'язбережування; як на художній світогляд особистості, так і на її національну ідентичність, свідомість. З цього погляду проблема підготовки майбутніх учителів хореографії стає актуальною та пояснює збільшення потреби в акредитації освітніх програм з підготовки таких фахівців.

Разом з тим, останнім часом в наукову проблематику мистецької освіти як наукової галузі активно запроваджено герменевтичну педагогічну парадигму. Питання формування мистецько-герменевтичних умінь, здатності до інтерпретаційної діяльності, формування інтерпретаційної компетентності активно розглядається науковою спільнотою. Автор дисертації вказує на цей аспект, доводячи актуальність теми дослідження. З погляду на підготовку майбутніх учителів хореографії інтерпретаційна компетентність має дуже складну феноменологію, оскільки зумовлена не тільки вміннями інтерпретувати образи танцю, хореографічного твору, а й інтерпретувати явища буття, життєві реалії, які спонукають до роздумів та виникнення таких образів, що матеріалізуються через танцювальну лексику, відповідні жанрово-стильові, композиційні форми.

Зазначене переконливо вказує на складність феномену інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії, яке у дослідженні здобувача знайшло слушного, обґрунтованого визначення. С.С.Твердохліб доводить актуальність проблеми і теми через низку суперечностей, зняття яких вбачає у запровадженні педагогічних умов. Саме низка педагогічних умов, а саме: актуалізація фахового потенціалу хореографічної підготовки майбутніх

учителів хореографії; інтеграція різних видів мистецтв у процесі формування інтерпретаційної компетентності; спрямованість сценічно-виконавської та художньо-творчої діяльності на формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії, стають змістом гіпотези дослідження, яка переконливо доведена в ході експерименту.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків

Ступінь обґрунтованості й достовірності положень і висновків дисертації С.С. Твердохліба підтверджується наступним:

- широким спектром проаналізованих джерел, теоретичних концепцій та методології проблем педагогічної герменевтики, феномена художньої інтерпретації, його контексту в мистецькій освіті, зокрема в підготовці майбутніх учителів мистецьких дисциплін, а також учителів хореографії;
- гармонійним поєднанням теоретичного дослідження, узагальнення власного досвіду та експериментальної перевірки розроблених теоретико-методичних засад, що презентовано в структурно-функціональній моделі формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії, зокрема педагогічних умов;
- комплексом теоретичних, емпіричних та математико-статистичних методів.

Науковий апарат дослідження, його мета, завдання, об'єкт, предмет, наукова новизна, практична значущість сформульовані кваліфіковано. Безперечної є наукова новизна дослідження, яка виявляється через те, що вперше визначено сутність інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії, її структуру, критерії, показники оцінювання та педагогічні умови формування.

В основу дослідження покладено розв'язання чотирьох складних завдань. Їх формулювання відбиває логіку наукових розвідок дослідника, а саме: від узагальнення теоретико-методологічної бази дослідження, аналізу стану розкриття проблеми у науковій галузі, що стає основою визначення сутності ключового поняття та уточнення споріднених категорій і понять (перше завдання); через теоретичне моделювання (компонентів досліджуваного феномену; структурно-функціональній моделі формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії; структури критеріального апарату) до обґрунтування педагогічних умов та експериментальної перевірки їх ефективності.

Розв'язання першого завдання – з'ясувати стан і ступінь дослідженості обраної теми в педагогічній науці, виявити повноту її джерельного забезпечення, уточнити зміст понять «інтерпретаційна компетентність майбутніх учителів хореографії», «майбутні вчителі хореографії», «фахова

підготовка», по суті відбиває зміст та результати теоретичного дослідження. По-перше, представлено різноманітні погляди щодо інтерпретації у науковому дискурсі, зокрема й через розкриття споріднених категорій: розуміння, семантична та емпірична інтерпретації, інтерпретаційна компетентність, художня інтерпретація, інтерпретаційна діяльність тощо. По-друге, виокремлено особливість інтерпретації саме в хореографічному мистецтві, зокрема в народній хореографії, у контексті балетмейстерських умінь. По-третє, дослідник поступово переходить до педагогічної галузі та розкриває сутність ключової та споріднених категорій саме щодо інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії.

Вважаємо, що визначення інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії заслуговує на схвальну оцінку, оскільки воно точно розкриває сутність зазначеного феномену як з педагогічного, так і з хореографічно-творчого, специфічного фахового погляду. Саме тому, що це дійсно динамічне явища є інтегрованою системою (далі процитуємо) «...знань, умінь та навичок, що сприяють раціональному втіленню творчих пошуків хореографа в «кінцевий продукт мистецтва танцю» за допомогою інструментарію балетмейстерських умінь, творчих здібностей, імпровізації, творчого мислення, індивідуального стилю діяльності, емоційно-ціннісного ставлення до створення художньо переконливої версії хореографічного твору».

Вартісними щодо теоретичних аспектів робити вважаємо встановлені суперечні, але й взаємодоповнюючі явища в хореографічній освіті, а саме: свобода творчого самовираження, що є «...польотом творчих морально-етичних переживань, багатогранністю інтерпретації задумів хореографа» та існуючої школи, певних хореографічних канонів, «...стилістикою, «жанровими особливостями». Саме на перетині цих двох мистецьких хореографічних явищ полягає сутність фахової підготовки майбутніх вчителів хореографії, в межах якої формується їхня інтерпретаційна компетентність.

Вирішуючи друге завдання – визначити компоненти, критерії, показники та рівні сформованості інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії, дослідник скористався методом теоретичного моделювання. Задля розробки теоретичного моделювання компонентів, критеріїв та показників інтерпретаційної культури майбутніх учителів хореографії дослідник уточнює сутність усіх цих конструктів та понять у науковій педагогічній літературі. Орієнтуючись на актуальні сфери особистості майбутнього вчителя хореографії у фаховому вимірі, здобувач пояснює доцільність розглядати чотири компоненти інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії: мотиваційний, пізнавальний, креативний, діяльнісний. Оскільки ці компоненти нерідко досліджуються науковцями відповідно до інших фахових компетентностей, пафос

теоретичного моделювання полягає саме в акцентуації уваги на критеріях та показниках їх оцінювання. Саме тут уточнюються характеристичні ознаки компонентів, які й підлягають оцінюванню. Таблиця 1.1. показує відповідність критеріїв компонентам, які вони оцінюють та показників, через які здійснюється оцінка тих або тих характеристичних ознак. Кожний з показників пояснюється достатньо ґрунтовно. При цьому дослідник опирається як на існуючі погляди щодо тих або тих компонентів, критеріїв, характеристичних ознак, що полягають в основі визначення показників, так і на власний досвід, що має певну фахову цінність та чітку зорієнтованість.

Завершенням теоретичної презентації досліджуваного феномену є розроблені дослідником рівні сформованості інтерпретаційної компетентності, які схарактеризовано на основі розроблених критеріїв та їх показників.

Переходячи до розв'язання третього завдання, смисл якої полягає у теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії в процесі фахової підготовки, дослідник діє в кращих традиціях педагогічної наукової теорії, а саме: уточнює сутність тих понять, які він використовує задля розробки зазначеної моделі.

Актуалізація фахового потенціалу хореографічної підготовки майбутніх учителів хореографії у дослідженні презентовано як першу педагогічну умову. Саме в межах цієї умови застосовано різноманітні технології.

Важливим та доцільним у дослідженні вважаємо розкриття сутності та змісту інтеграції різних видів мистецтв у процесі формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії. Цей феномен покладено в основу обґрунтування наступної педагогічної умови. Задля цього дослідник уточнює поняття «художня творчість» в контексті фахової хореографічної підготовки майбутніх учителів. З цього погляду художня творчість потрактовується «...як процес створення балетмейстером хореографічної композиції на основі законів пластики людського тіла, канонів драматургічного акту та жанрової стилістики». На перетині сценічно-виконавської та художньо-творчої діяльності актуалізується інтерпретаційна компетентність майбутнього вчителя хореографії. З огляду на це у якості третьої умови дослідник визначає спрямованість сценічно-виконавської та художньо-творчої діяльності на формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії.

На схвальну оцінку заслуговує звернення дослідника до інтерактивних технологій, які можуть бути застосовані в хореографічному навчанні. Саме через це С. Твердохліб виходить на позицію обговорення хореографічної композиції в загальному колі як на різновид застосування інтерактивної технології, що «...формує ставлення майбутніх учителів хореографії до

аналітично-чуттєвої сфери мистецтва танцю та позитивно впливає на розвиток творчого смаку та вподобань майбутніх фахівців, на формування інтерпретаційної компетентності кожного виконавця». До цього ж додаються інші технології: аналіз композиційного плану та постановочної моделі хореографічних творів; створення хореографічних екзерсисів, етюдів та номерів на певну тему; постановка хореографічного дійства на основі поєднання теоретичних та практичних технологій інтеракцій; імпровізація на задану тему та ін. Дослідник також окремо звертає увагу на методи навчання, які також мають інтерактивний характер: демонстрації, метод ілюстрації, метод електронної презентації в системі Power Point, активізації навчальної діяльності, емоційного впливу, метод наслідування або копіювання. Ці методи застосовуються у сучасному хореографічному навчанні, разом з тим, у дослідженні представлено їх функцію як педагогічного ресурсу у формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії.

Визначені умови не вичерпують усього методичного ресурсу процесу формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії. Квінтесенцією цього процесу стає у дослідженні ґрунтовно розроблена структурно-функціональна модель формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії. Зазначена модель представлена на рисунку 2.1. Модель складається з трьох блоків: методологічно-цільовий, змістовно-операційний і діагностико-результативний. Нібито завжди дослідники застосовують визначені блоки. Але у дисертації С.Твердохліба нам імпонує їх згуртованість саме за функціями. Зокрема, діагностико-результативний блок містить у собі компоненти, критерії та показники їх оцінювання, рівні (те що часто виходить за межі моделі). Вважаємо такий підхід ефективним та логічним, оскільки без розроблених критеріїв та показників оцінювання компонентів не може бути доведено ефективність цілісної моделі. Отже на результатах дослідження ці наукові атрибути відіграють суттєву роль.

Розв'язання четвертого завдання, що за метою здійснює експериментальну перевірку педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії в процесі фахової підготовки, реалізовано шляхом поєднання теоретичних напрацювань та положень дисертації, практичної хореографічної роботи та безпосереднього запровадження експериментальних перемінних. У якості останніх були педагогічні умови.

Узагальнюючого смислу набувають визначені дослідником пріоритетні напрями фахової підготовки майбутніх учителів хореографії, які спрямовані на формування їхньої інтерпретаційної компетентності. Серед таких дослідник вказує на: «позитивну мотивацію до навчання, упровадження інтерактивних технологій, інноваційних методів навчання, використання

принципів історизму, художньої аналогії, художнього переведення, танцювального симфонізму, специфічного контрапунктичного поєднання звуку та рухів, ритму побудови малюнку танцю на фоні декорацій, драматургічності хореографічної дії, розвиток умінь майбутніх учителів компетентно пояснювати хореографічний матеріал учням, розв'язувати педагогічні завдання за допомогою засобів хореографічного мистецтва, навичок педагогічної імпровізації».

Ефективність педагогічних умов та усієї цілісної структурно-функціональної моделі формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії доведено в процесі формувального експерименту, який проходив за такими етапами: стимулюючо-пізнавальний, конструктивно-діяльнісний, практично-узагальнюючий. Вважаємо таку етапність слушною. До цього ж кожному етапу відповідала розроблена педагогічна умова та конкретизовані методи і тренінги. Інформаційними є і додатки, які покрокове показують як застосовані тренінги та методи.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертації, що мають наукову новизну, вкажемо на обґрунтовану сутність феномена «інтерпретаційна компетентність майбутніх учителів хореографії», його компонентну структуру, критерії та показники оцінювання; педагогічні умови та структурно-функціональну модель формування. Розроблена модель вбирає у собі весь спектр теоретичних напрацювань, розвідок та положень дисертації. Отримані математико-статистичні порівняльні результати контрольної та експериментальної груп засвідчують її ефективність.

3. Повнота викладу результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення та висновків дисертаційної роботи С.С.Твердохліба викладено у 11 одноосібних публікаціях. З яких 7 - у фахових виданнях України, 2 - у зарубіжних журналах; ще 2 статті мають апробаційний характер, але надруковані у збірках за матеріалами зарубіжних конференцій.

Майже усі значущі аспекти дисертації знайшли відображення у змісті статей: сутність ключового поняття дослідження, аналіз розробленості поняття «інтерпретаційна компонентність»; критерії, показники і рівні сформованості інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії; зміст педагогічних умов формування інтерпретаційної компетентності майбутніх вчителів хореографії та ін.

Пристойним вважаємо стан апробації результатів дослідження на 12 конференціях, з яких 8 – міжнародних, 2 – у дальньому зарубіжжі, 2 – всеукраїнських.

Кількість публікацій, їх обсяг, зміст, повнота висвітлення результатів, спрямованість науково-практичних конференцій, на яких здійснювалася

111

апробація результатів, зміст дисертації, в якій повною мірою розкрито сутність поставленої проблеми та якісне, професійне розв'язання поставлених завдань, усе це вказує на те, що дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. За структурою та змістом дисертація відповідає чинним вимогам МОН України.

4. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження рекомендаційного характеру.

1. У вступі дисертації стосовно рубрики «практична значущість» варто конкретизувати, де саме в процесі фахової підготовки майбутніх учителів хореографії можуть бути використані результати дослідження.

2. Розв'язуючи перше завдання, з'ясовуючи стан і ступінь дослідженості обраної теми в педагогічній науці, дослідник обмежується окремими положеннями стосовно формування інтерпретаційної компетентності у студентів вітчизняних закладів вищої освіти. У зазначеному контексті варто було б звернути увагу на зарубіжний досвід фахової підготовки майбутніх учителів хореографії у контексті формування їхньої інтерпретаційної компетентності.

3. У теоретичному дослідженні здійснено вдалий аналіз філософських та психолого-педагогічних джерел, який дозволив уточнити поняття «інтерпретаційна компетентність» та встановити взаємозв'язок відповідного феномена з парадигмою мистецької творчості. Разом з тим, поняття творчості у роботах вітчизняних балетмейстерів, хореографів, організаторів і керівників відомих танцювальних колективів не знайшли певного відображення, доцільно було б ґрунтовніше дослідити цей аспект.

4. Не викликає сумніву актуальність (дієвість) впровадженого комплексу педагогічних умов формування інтерпретаційної компетентності описаних у розділі 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3. Разом з тим, цікаво почути думку автора щодо системності та взаємовпливовості кожної педагогічної умови; чим саме пояснюється послідовність їх запровадження.

5. Зміст дисертації загалом має методологічну спрямованість, на основі якої досить детально розглянуто поняття «інтерпретації», «творчості», «компетентності», «аналітичного творчого мислення», «імпровізації», «сценічно-виконавської» та «художньо-творчої» діяльності. Зазначені поняття відбивають відповідні феномени. Доцільно було б розкрити їх практичну значущість у процесі формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії.

6. Дослідник у цілому вдало застосовує метод теоретичного моделювання. Зокрема в розділі 1, підрозділі 1.3 розкриває компоненти

112

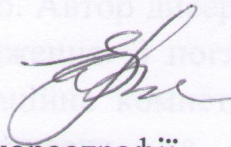
інтерпретаційної компетентності майбутніх вчителів хореографії, докладно обґрунтовує критерії та показники їх оцінювання, і навіть рівні. Натомість обґрунтування компонентів досліджуваного феномену у порівнянні з критеріями не є достатнім. Також вважаємо, що розташування у 1 розділі представлену характеристику рівнів дещо умовною, скоріше імовірною. Краще надавати таку характеристику після процедур констатувального експерименту, вказавши, завдяки яким методам досліджувалися ці або ці показники.

Зазначені побажання, рекомендації носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

5. Загальний висновок.

Дисертаційна робота **Твердохліба Сергія Сергійовича «Формування інтерпретаційної компетентності майбутніх учителів хореографії в процесі фахової підготовки»** на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки, є актуальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, відповідає вимогам пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та на підставі Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167. А її автор, Твердохліб Сергій Сергійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
Завідувач кафедри музичного мистецтва і хореографії
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
Університет імені К.Д. Ушинського»

О.Є. Реброва

Проректор з наукової роботи

Г.В. Музиченко

Вхідний №	1	8
від	дд. 04. 2021р.	
ЦДПУ ім. В.Винниченка		